

Katarzyna Wrona

Nauki o Rodzinie

Wydział Teologiczny US

System pieczy zastępczej

Umieszczenie dziecka w formie instytucjonalnej, bądź rodzinnej pieczy zastępczej ma na celu tymczasowe zastąpienie rodziców w przypadku niemożności wypełniania przez nich funkcji opiekuńczo-wychowawczej. Działania osób i instytucji systemu pieczy zastępczej skierowane są na zapewnieniu dziecku opieki i wychowania przez okres niezbędny dla stworzenia warunków umożliwiających jego powrót do rodziny.

Problematyka pieczy zastępczej budzi szerokie zainteresowanie społeczne, a co za tym idzie i wiele kontrowersji. Wciąż instytucja ta utożsamiana jest z odebraniem dziecka rodzicom z zamiarem jego stałego wyprowadzenia z rodziny. Należy położyć nacisk na to, że piecza zastępcza jest formą zastąpienia oraz wsparcia rodziców w sprawowaniu przez nich opieki i wychowania, w celu ponownego połączenia rodziny.

Pieczka zastępcza jest zagadnieniem szerokim i złożonym, dlatego też tematyka spotkania została zawężona do opisu procedury sądowej oraz organizacji postępowania wykonawczego zmierzającego do umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej na podstawie orzeczenia sądu (o zawieszeniu, ograniczeniu, pozbawieniu rodziców władzy rodzicielskiej), a także w sytuacji która wymaga natychmiastowego jego odseparowania od rodziców i umieszczenia w środowisku zastępczym.

Motywy dla podjęcia powyższych zagadnień stały się racje obiektywne związane z chęcią udzielenia odpowiedzi na pytanie w jaki sposób przebiega procedura umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej, czy istnieją realne szanse na dobrowolne wykonanie postanowienia przez rodziców bez potrzeby wdrażania przymusowego postępowania z udziałem kuratora sądowego.

Warto podkreślić, że dla dziecka niezmiernie ważna jest obecność i dostępność rodzica w procesie wychowania. Piecza zastępcza zakłada podtrzymywanie emocjonalnej więzi dziecka z rodzicami oraz ściśle z nimi kontakty w każdej sytuacji, w której istnieją możliwości reintegracji rodziny. Rodzice dziecka przebywającego w pieczy zastępczej,

niezależnie od władzy rodzicielskiej mają prawo i obowiązek utrzymywania ze sobą kontaktów. Obowiązkiem zaś rodziców zastępczych jest umożliwienie kontaktu powierzonemu im dziecku z rodziną, o ile sąd nie postanowi inaczej.

Z punktu widzenia realizowania prawa dziecka do wychowania się w rodzinie, należy dążyć do tego, by dziecko pozostawało w niej jak najdłużej, uznając odłączenie do za środek ostateczny. Jednakże kontrowersyjne jest określenie jak długo zabiegać o pozostawienie dziecka w rodzinie. Problem ten widoczny jest przypadku podjęcia decyzji o odebraniu dziecka bez podstawy orzeczenia sądu (przez kuratora sądowego lub pracownika socjalnego).

Procedura umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej skupiona jest na momencie odebrania dziecka od rodziców, przy jednoczesnym pominięciu faktu, że od tej chwili wszystkie siły należy zaangażować do intensywnej pracy z rodziną. W czasie, kiedy dziecko przebywa już w pieczy zastępczej wielu rodziców przyzwyczajają się do sytuacji i przestają walczyć o poprawę warunków umożliwiających powrót dziecka do rodziny.

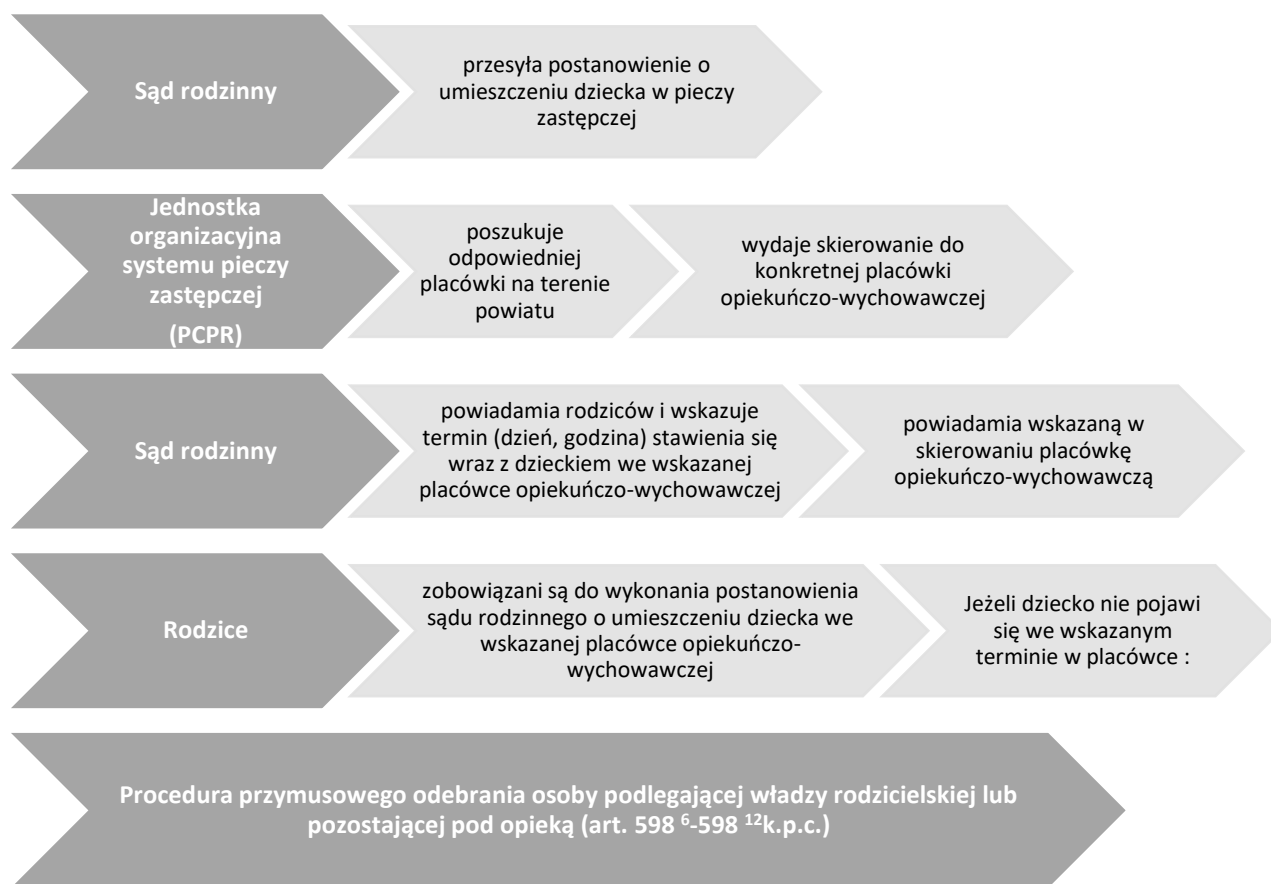
Niejednokrotnie podkreślano, że w postępowaniu wykonawczym powinno być regułą dobrowolne wykonanie postanowienia przez rodziców, ponieważ jest to najbardziej optymalne rozwiązanie dla realizacji podstawowego celu pieczy zastępczej, jakim jest reintegracja. Przedstawiono kilka postulatów (m.in. w postaci schematów) skierowanych zarówno do organów władzy sądowniczej, jak również instytucji pracujących na rzecz rodziny, które mogłyby przyczynić się do zmiany regulacji prawnych w tym zakresie.

Zauważono, że jasne określenie przyczyn i kryteriów umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej, a także podjęcie natychmiastowej pracy z rodziną może stanowić czynnik, który w większym stopniu zagwarantuje powodzenie działań reintegracyjnych.

Reasumując można stwierdzić, że zagadnienie związane z problematyką umieszczania dzieci w pieczy zastępczej wciąż wymaga doprecyzowania.

Postępowanie mające na celu odłączenie dziecka od rodziców jest procesem trudnym, wymagającym wiedzy z zakresu wielu nauk, a także empatii pracowników i organów wykonujących orzeczenie o umieszczeniu małoletniego w pieczy zastępczej. Warunkiem sukcesu działań na rzecz reintegracji rodziny jest współpraca jednostek organizacyjnych wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej z sądem rodzinnym oparta na kluczowym zagadnieniu, jakim jest dziecko i jego dobro.

Schemat 1 Procedura postępowania w celu dobrowolnego wykonania orzeczenia sądu rodzinnego o umieszczeniu dziecka w jednej z form instytucjonalnych pieczy zastępczej¹.

Schemat 1 pokazuje postulowany przebieg postępowania w celu dobrowolnego wykonania przez rodziców postanowienia o umieszczeniu dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej. Pierwszą czynnością rozpoczynającą postępowanie jest wydanie przez sąd rodzinny postanowienia o umieszczeniu dziecka w placówce ze wskazaniem jej typu: socjalizacyjnego, interwencyjnego lub specjalistyczno-terapeutycznego, które następnie zostaje przesłane do jednostki organizacyjnej systemu pieczy zastępczej (art. 76 ust. 1 u.w.r.s.p.). W praktyce tą jednostką organizacyjną jest powiatowe centrum pomocy rodzinie (art. 76 ust. 2 u.w.r.s.p.), właściwe ze względu na miejsce zamieszkania dziecka. W Centrum tworzy się zespół do spraw pieczy zastępczej (art. 76 ust. 2 u.w.r.s.p.), do którego zadań należy znalezienie odpowiedniej placówki, zgodnej z orzeczeniem sądu oraz dostosowanej do

¹ Opracowano na podstawie schematu T. Jedyńaka, kuratora okręgowego w Sądzie Okręgowym w Słupsku.

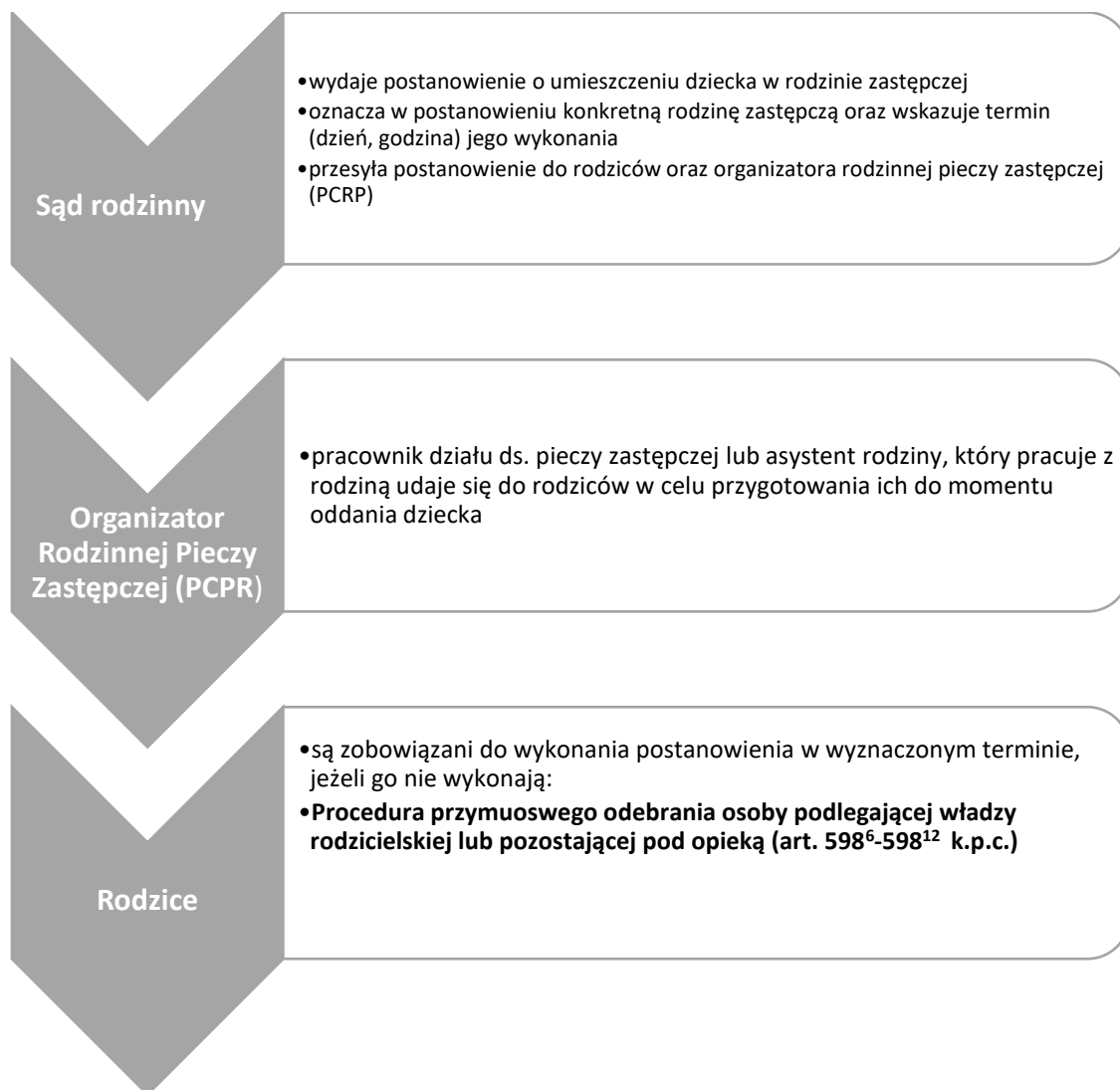
indywidualnych potrzeb dziecka. Po jej odnalezieniu i upewnieniu się, że jest w niej miejsce, pracownik działu pieczy zastępczej wydaje odpowiednie skierowanie. Tak sporządzone skierowanie przesyłane jest do sądu rodzinnego, który załącza je do postanowienia o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej, wyznaczając termin, poprzez wskazanie daty i godziny,

w którym rodzice są zobowiązani stawić się wraz z dzieckiem w wyznaczonej placówce.

Równocześnie z wydaniem skierowania asystent rodziny lub pracownicy odpowiedniego działu struktury organizacyjnej powiatowego centrum pomocy rodzinie, powinni podjąć współpracę z rodziną w celu przygotowania jej do wyjścia z kryzysu, pomóc rodzicom zrozumieć zastosowany wobec nich środek ograniczenia władzy rodzicielskiej, by podtrzymać ich kontakt z dzieckiem umieszczonym w instytucji pieczy zastępczej do czasu jego powrotu do rodziny.

Dopiero po bezskutecznym upływie wyznaczonego terminu i niewykonaniu zobowiązania przez rodziców, dyrektor placówki zawiadomi o tym sąd rodzinny i rozpocznie się procedura przymusowego odebrania dziecka na podstawie art. 598⁶-598¹² k.p.c.

Schemat 2 Procedura postępowania w celu dobrowolnego wykonania postanowienia o umieszczeniu dziecka w rodzinie zastępczej².

Zaprezentowany schemat nr 2 ukazuje postulowany przebieg postępowania w celu dobrowolnego wykonania przez rodziców postanowienia o umieszczeniu dziecka w rodzinie zastępczej. Jest on podobny do przebiegu postępowania opisanego na schemacie nr 1, z tą różnicą, że sąd wydając postanowienie w tym przypadku, wskazuje konkretnie oznaczoną rodzinę zastępczą, w której ma zostać umieszczone dziecko. Oznacza to, że zadania pracowników systemu pieczy zastępczej redukują się do udzielenia pomocy w zrozumieniu przez rodziców orzeczonego stanowiska sądu rodzinnego i podjęciu wszelkich starań, by doprowadzić do dobrowolnego oddania dziecka przez rodziców. Jeżeli działania te okażą się nieskuteczne i nie dojdzie do przekazania dziecka, rozpocznie się etap jego przymusowego odebrania na podstawie art. 598⁶-598¹² k.p.c.

² Opracowano na podstawie schematu T. Jedyńaka, kuratora okręgowego w Sądzie Okręgowym w Słupsku.

Bibliografia:

M. Andrzejewski, „*Domy na piasku*”, wyd.2, Media Rodzina, Poznań 2007.

K. Błażejewska, „*Bariery i szanse rodzicielstwa zastępczego. Rodzina zastępcza receptą na kryzys?*” „Pogranicze. Studia Społeczne.”, Tom XXIX (2014).

D. Cieślak, „*Odebranie i doprowadzenie małoletniego do placówki opiekuńczo-wychowawczej (organy wykonujące orzeczenie)*”, „Rodzina i Prawo”, nr 9-10, 2008.

T. Jedynek, „*Udział kuratora sądowego w wykonywaniu orzeczeń o przymusowym odebraniu osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub opiece (Art. 598⁶⁻¹³ k.p.c.)*”, „Probacja” III/2012.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U.1997 nr 78 poz. 483 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks Rodzinny i Opiekuńczy (Dz. U. z 2015 r. poz.2082 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. z 2016 r. poz.575).

Zarządzenie nr 11/2014 Dyrektora Warszawskiego Centrum Pomocy Rodzinie z dnia 1 kwietnia 2014 roku, Data pobrania: 22.05.2016r., Źródło: www.wcpr.pl/wp-content/uploads/2014/05/11-2014.pdf